[פתיחות התוס' יו"ט] כתב הרמב"ם התחיל במסכת פאה אחר ברכות בשביל שכל המתנות שאדם חייב בהן על הזרע לא יתחייב בהן אלא אחר קצרו והקמה חייבת בפאה והיא עדיין בקרקע ובשביל זה הקדים לדבר בה:

# מסכת פאה[א]

פ"א **א אֵלּוּ דְּבָרִים שֶׁאֵין לָהֶם**

## ר' עובדיה מברטנורא

פ"א א **אלו דברים שאין להם** שיעור. מדאורייתא, אבל מדרבנן יש להם שיעור דהא תנן בסיפא אין פותחין לפאה מששים:

## תוספות יום טוב

פ"א א **אלו דברים שאין להם** שיעור הפאה וכו'. לשון הרמב"ם ויש עוד דברים אחרים שאין להם שיעור כגון עפר סוטה ורוק יבמה ואפר פרה ודם לפור המצורע ואולם לא ספרם כי אע"פ שערכם נכבד אין בהם תוספת שכר ואלה שספר בכאן כפי שיוסיף בהן יהיה תוספת שכרו ע"כ. ומהירושלמי העתיק וכן הביאו הר"ש. והביא עוד מהירושלמי למה לא תנינן תרומה עמהון א"ר אמי

## פירוש המשניות להרמב"ם

פ"א א ענין המסכת הזאת להתבונן במצות פאת שדהו ומה שנכלל בה כמו שיתבאר לקמן ומה שאמר אין להם שיעור אמנם הוא מן התורה אבל מדרבנן יש לה שיעור והשיעור שנתנו לו לא יהיה פחות מחלק מששים כמו שיתבאר אחר כך.

## מלאכת שלמה

מ"ב בשם ר' מאיר ן' סהולה ז"ל משום דאייתי בסוף ברכות ויאמר לקוצרים ה' עמכם שנה מיד פאה דכתיב לא תכלה פאת שדה בקוצרך. ואחר פאה דמאי משום דפאה לקט ושכחה פטורין מן המעשר והן מתנות עניים ועני נמי פטור מן הדמאי ע"כ:

פ"א א **אלו דברים כו'**. נלע"ד דאי לא הוי פאת הראש שנויה בכלל סתם פאה דקתני במתני' לא ניסנית משום טעמא שאכתוב בסמוך גבי תרומה. ובחולין פ' ראשית הגז כתבו התוס' ז"ל. בירושלמי דפאה פריך אמאי לא חשיב נמי תרומה בהדייהו דחטה א' פוטרת את הכרי כדשמואל ומשני דתרומה י"ל שיעור למעלה שאינו יכול לעשות כל גורנו תרומה כו'. ועוד איכא בירושלמי שינויא אחרינא וכתבוהו תוס' ז"ל שם בחגיגה ע"ש. ותימה בעיני אמאי לא מקשו אמאי לא תנא חגיגה דגם היא א"ל שיעור כמ"ש ר"ע ז"ל בפ"ק דחגיגה סימן ב'. וכן שלמי שמחה דאפי' מדרבנן א"ל שיעור כדפירש התם. ושמא דמלתא שכל ההנאה היא לבעליו לא קתני ועוד דשלמי שמחה אינם חובה במקום שי"ל בשר דאפי' ממעות מע"ש באות כדתנן התם סי' ג' ד' כנלע"ד. וז"ל רש"י ז"ל שם פ' רה"ג. פאה דאורייתא א"ל שיעור כלל ורבנן יהבו לן בה שיעורא בששים אבל בתרומה אע"ג דמדאורייתא נמי בכל דהו מיפטר נהי דמפטר ממיתה דטבל מיהו לכתחלה רמיזא שיעורא דילה כו'. ותו גרסי' התם בירוש' דפאה. הפאה י"ל שיעור מלמטן וא"ל שיעור מלמעלן. הבכורים והראיון א"ל שיעור לא למעלה ולא למטה. ואית תנאי תנו הפאה והבכורים והראיון א"ל שיעור לא למעלה ולא למטה. וכולהו מודו דאין פותחין לפאה מששים. אלא דלתנא דברייתא קמייתא אין פותחין הוי מה"ת ולתנא דברייתא בתריי' אין פותחין הוי מדרבנן. והתם מפ' לענין הדין מאי בינייהו אי הוי דאורייתא או דרבנן. וז"ל הרא"ש ז"ל בנפקותא. ואע"פ שא"ל שיעור מה"ת למעלה נתנו לה חכמים שיעור למטה כדתנן במתני' אין פותחין לפאה מס' ואם נתן פאה פחות מס' וחזר והוסיף בהא פליגי תנאי בירוש' איכא מ"ד כיון דא"ל שיעור מה"ת כבר נפטר שדהו במה שנתן ומה שהוסיף אח"כ חייב במעשר. ואיכא מ"ד אע"ג דא"ל שיעור מה"ת כיון דחכמים נתנו לה שיעור אם נתן פחות מכשיעור אין עליו תורת פאה ליפטר ממעשר עד שישלים השיעור כדי שיהא נראה בעיניו כאילו לא נתן ויחזור וישלים עכ"ל ז"ל. נראה קצת מפי' ז"ל לתי' הנפקותא שהיה לו שיטה אחרת בדברי מחלוקת התנאים שלא כאותו הדרך שהעתקתי. וכ' הר"ש סירילי"ו ז"ל ג"כ דכי פליגי הני תנויי בירוש' בתקנתא דרבנן הוא דפליגי ושכן פי' הר"ש ז"ל דלישנא דא"ל שיעור משמע דא"ל שיעור כלל ע"כ. ואשמעי' מתני' הכא שאם קצר שבלת א' לעצמו והניח כל השדה כמות שהיא לשם פאה לעניים הויא פאה דא"ל שיעור למעלה וחל עליה שם פאה ופטורה מן המעשרות. ואם קצר כל השדה לעצמו והניח באחרונה שבלת א' לעניים ההיא בלחודה קדשה משום פאה דא"ל שיעור למטה ופטורה וכל הקצור כולו ראשון חייב במעשרות. והבכורים. דאם קרא שם לכל שדהו דנהוו בכורים הוו בכורים וקדשי וחייבין עליהן מיתה וחומש וכל דיניהן ותנן נמי התם עושה אדם כל שדהו בכורים ואם לא הפריש אלא אשכול א' או שבלת א' לבכורים נמי מפטר מדאור'. והראיון. כבר פי' ברפ"ק דחגיגה (וצ"ע אמאי שינה למתני הראיון ולא קתני הראייה כדקתני התם) דפליגי ביה אי מתני' מיירי דוקא בראיית פנים דהיינו במ"ע דיראה כל זכורך א"נ במצות לא יראו פני ריקם דהיינו בראיית קרבן ע"ש. וגמ"ח מפרש בירוש' דהיינו בגופו. כגון לקבור מתים או לשמח חתן וכלה א"ל שיעור בין למעלה בין למטה. ות"ת. א"ל שיעור למעלה כדכתיב דדיה ירווך בכל עת וכתיב והגית בו יומם ולילה ולא למטה דאי בעי פטר נפשיה בק"ש

## תפארת ישראל

יכין

פ"א **א.** לבתר דתנא ברכות שהוא חיובו להקדוש ברוך הוא בגופו. סמיך ליה פאה. חיובו לאדם מממונו:

### משנה ראשונה

פ"א א **אלו דברים שאין להם שיעור**. לדעת הרמב"ם שסובר תפלה דאורייתא ה"ל למיחשב נמי תפלה שאין לה שיעור דבתפלה אחת קצרה יוצא י"ח ואם מאריך ה"ז משובח כדאמר בגמרא דברכות דף כ"ד ע"ב כל המאריך בה מאריכין לו ימיו. ומיהו י"ל דמ"מ לא שייך למיתני אין לה שיעור דאסור להאריך יותר מדאי כדאמר פ"ק דשבת מניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה דאיכא ביטול תורה. והא דא"ר יוחנן במס' ברכות דף כ"א הלואי שיתפלל אדם כל היום היינו בספק אם התפלל כמ"ש התוס' שם. ומיהו קשה אמאי לא חשיב סיפור יציאת מצרים בליל פסח שהמאריך ה"ז משובח כמ"ש הרמב"ם רפ"ז מהל' חמץ. וי"ל משום דיש לו שיעור למטה כל שלא אמר שלשה דברים פסח מצה ומרור לא יצא. ואע"ג דכל הני דחשיב איכא מ"ד דיש להן שיעור למטה ופאה נמי כמ"ש הר"ב. הני יש להן שיעור מדרבנן ומדאורייתא למטה נמי אין להן שיעור אבל שלשה דברים יצא בהן מדאורייתא. ואכתי יש לדקדק דליחשוב נמי חטאת קבועה דאי בעי מייתי בת דנקא ואי מייתי חטאת שמינה ה"ז משובח. עיין במס' זבחים דף מ"ח (אולי אפשר לומר דהתנא חשיב דברים שהם מצוה שיש להאדם להדר אחריהן והמרבה הוא משובח אבל זה לא שייך בחטאת דלא ליחטא ולא לייתי ואשרי מי שלא חטא מעולם. נ"ל זו"פ).

דהא תנן אלו דברים. ואפילו לפי' התוס' באלו נערות מ"מ תנא ושייר תירוצא דחיקא הוא. ע' בכללי הגמרא למהרי"ק (רמ"ז): בא"ד **אין בהם תוס' שכר**. בזה ניחא דלא חשיב ציצית ולולב דאיתא במנחות מ"ב ציצית א"ל שיעור. כיו"ב לולב א"ל שיעור. ומוקי לה דא"ל שיעור למעלה י"ל שיעור למטה ולהנ"ל ניחא דהני אם מוסיף על שיעורן ועושה ציצית ולולב גדולים יותר משיעור מצותן אין בעשייתן מצוה ואין מקבלין שכר יותר מכי עושה כשיעורן. וק"ל אמאי לא חשיב נמי רה"ג דא"ל שיעור למעלה כדאיתא בחולין קל"ו דר"א יליף לרה"ג מתרומה דאינו נוהג בחו"ל ובעינן שיריה ניכרין כתרומה ורבנן לא גמרי מתרומה ונוהג בחו"ל ולא בעינן שיריה ניכרין והאומר כל גיזי ראשית דבריו קיימין. והא סתם לן תנא התם כרבנן דרה"ג נוהג בחו"ל וא"כ ה"ה דלא בעינן שיריה ניכרין וא"ל שיעור למעלה. ואע"ג די"ל שיעור למטה מדרבנן דרה"ג בס'. הא פאה ובכורים נמי בס' מדרבנן ואפ"ה תני להו. וי"ל נהי דרה"ג א"ל שיעור לנתינתו למעלה מ"מ יש שיעור למנין הרחלים שחייבים ברה"ג כדתנן התם ואינו נוהג אלא במרובה כו' לאפוקי פאה ובכורים דאפילו קרקע כ"ש חייבת בהן כדלקמן פ"ג מ"ו. ואע"ג דמה שיש לפאה ובכורים שיעור למטה לא חש לה הואיל וא"ל שיעור למעלה. א"כ ה"נ הא א"ל שיעור למעלה. מ"מ לא דמי דהתם הוא מדרבנן אבל שיעור מנין הרחלים ברה"ג הוי מה"ת. ועוד דהתם השיעור דלמטה הוא לחומרא דלא סגי בפחות מהאי שיעורא וכיון דא"ל שיעור למעלה ראוי למחשבינהו בדברים שא"ל שיעור מחמת חשיבותן אבל שיעור למטה דרה"ג לקולא דאינו חייב בפחות מקצבה זו וגריעותא הוא לחיוב רה"ג ואינו חשוב כאלו שמנה ולכך לא חשיב ליה (טו"א בחגיגה): בא"ד **תוס' פ"ק דנדרים**. כ"ה בירושל' הביאו הר"ש כאן. ול"ע

## ציונים

פ"א א **אלו דברים**. חגיגה ו: חולין קלז: תוס' נדרים ו: ד"ה מכלל.

## תוספות חדשים

פ"א א [תוי"ט ד"ה] **אלו דברים כו' כיון דלא מתני ליה כו' עכ"ל**. וקשה דהא תני ג"ח. וצריך לחלק בין בגופו לממונו כדכתב הר"ב. וא"ל שהר"ש אזיל לשיטתו שכתב שמתניתין איירי אפילו בממונו ומדאורייתא כמ"ש התי"ט היינו למעלה אין לו שיעור שרשאי לבזבז אבל למטה יש לו שיעור שלא יפחות ממעשר כדאיתא בספרי עשר תעשר לרבות פרקמטיא כו' ואם כן דומה ממש לתרומת מעשר שרשאי ג"כ להוסיף כסתם מתניתין בפ"ה דדמאי כמ"ש הר"ש והר"ב שם.

## נימוקי הגרי"ב

פ"א א תוי"ט ד"ה **אלו**. (בסופו) **דפאה נמי דכותה וצ"ע**. נ"ב לכאורה הוא סותר דברי עצמו מה שהביא במ"ג בשם הר"ש דבמחובר יכול להוסיף דהיינו בתלוש. וזה דקדוק דקתני אין להם שיעור לעולם והבן.

## תוספות אנשי שם

תוי"ט בפתיחה ד"ה **כתב הרמב"ם כו' והיא עדיין בקרקע כו'** טעם זה נכון להקדמת פאה לחברותיה אבל לא לסמיכתה אחר ברכות. וי"ל דלא קשיא דעיקר סדר זה זרעים איקרי. א"נ אחר שדבר במה שאדם נותן ליוצרו בהנאותיו מן העולם. התחיל במתנות שצוה לתת לזולתו. ובהכי ניחא דהא כלאים קדים דהוא בזרעים אלא דאין בו מתנה. ואין להקשות דבכורים קדימי. דאין גמר הנתינה אלא לאחר זמן (רמ"ז). ואף דלקט ושכחה דאפשר שיהיו בתחלת הקציר מ"מ נקט התנא מצוה שהיא הכרחית כפאה שמחוייב להניחה משא"כ לקט ושכחה דאם לא נשר או לא שכח אין שייכות למצות אלו ועי' פ"ד מ"ו (יין הרקח):

פ"א א תוי"ט ד"ה **אלו דברים כו' לא ספרם כו'** דאין לומר תנא ושייר

מפני המחלוקת כלומר שיש תרומות מלוקות זו מזו כגון תרומות מעשר שיש לה שיעור מע"ג דהוי מלי למיתני ותרומה גדולה בפירוש כיון דלא מתני ליה ותרומה סתם לא מני ליה ועוד הוה מלי לשנויי כדמשני לחיק שלין במוספתן מצוה. ותרומה גדולה מדרבה כדמוסיף הוא עצירה שמערב טבל בתרומה ומותן לכהן בתורת תרומה ומוכל. ועוד י"ל שהיא חלוקה מן השאר כדמפרש לחר כך דבפאה נקט לעשות כל שהוא פאה עוסה נקט לעשות כל כריו תרומה אינו עוסה עכ"ל. ועיין מ"ש בפ"ג משנה ו' [דלף בפאה צריך שיקטור קצת ואפילו הכי לא דמי לתרומה דבפאה מה שמתחיל לקטור ואחר כך עוסה פאה אינו שיור מן השדה שלא לעשות פאה אלא שעדיין לא נתחייב אבל תרומה משנתחרמה חייב ואפי' הכי אינו יכול לעשות כל גרגר תרומה מוספות פ"ק דמדרים] °והמוסף במסכת חגיגה פ"ק דף ו' פירשו מפני המחלוקת. עין יפה. עין רעה. ובינונית. ומ"ש הר"ב שהוספה היא טבל. כ"ל מפני מעשר ותרומת מעשר שיש בה וכדתנן בפרק ד' דתרומות משנה ג'. ובטבל אפילו כהנים אסירי כדכתיב בסדר קרח בפרשת ממנות הלויס כן תרימו גם אתם ודריס בספרי אתם לויס גם לגרנות כהנים ופסקה הרמב"ס בריש הלכות מעשר. ומיהו קשיא דע"כ לא הויא ההוספה טבל אלא כשהוסיף אחר שכבר הפריש התרומה כשיעורה אבל בתחלה כל שעיריה ניכרין רשאי לתרוס כמו שירצה כדפסקינן בפ"ד דתרומות משנה ה'. ועיין לקמן ובפירקין מ"ג. °דפאה נמי דכותה. וגריך עיון. ובפרש"י דחולין דף קל"ז כתיב דלהכי לא חשיב תרומה משום דשיעורה למיזל בפסוקים כמו שאכתוב בס"ד בפ"ד דתרומה: **הפאה**. ועוסה מנוה בהוספתו וכדלעיל ומיהו היכא דנתן פאה בדיעבד בקוף שדה חייב בתעשרות מה שהוסיף. הכי מסיק הר"ש במשנה ג' ופליגי בירושלמי חד אמר אס נתן כשיעור וחד אמר אפילו פחות מכשיעור דהא נפטר מדין פאה: **והבכורים**. כתב הר"ב ולא נתנה תחילה בהן שיעור. ובמשנה ג' פרק ג' דבכורים מפרש הר"ב דלף מדרבנן אין

**ציונים**

**הפאה**. מיימוני פ"ח מהלכות מת"ע הלט"ו. סמ"ג לאוין רפ"ד: **והבכורים**. מיי' פ"ג מהל' בכורים הלי"ז סמג עשין קלט.

**תוספות חדשים**

[בא"ד] **ומיהו קשיא כו'**. ולי לק"מ דתרומה אמר שהפריסה כל מה שמוסיף הוא עבירה משא"כ בפאה דמתוכר כל מה שמוסיף אף אחר שהפריש שיעור פאה אס פאה עליו כדמסיק הר"ם בפ"ג ומייתי לה מי"ט גופא בסמוך ודו"ק ומ"ש הרע"ב בבכורים ולא נתנה תורה בהס שיעור משום דמתניתין מיירי בדין תורה נקט הכי ליתנא ואף מדרבנן אין להס שיעור אבל בפאה והרמיון שיש שאכמיס נתנו בהן שיעור ולא כתוי"ט בתוספת בכורי' פ"ג מ"ג ע"ש (פר"ח).

**תום' רעק"א**

פ"א א [אות ג] תוי"ט ד"ה **אלו דברים. והתום' בתם' חגיגה**. קשה לי הא מ"מ מדאורייתא אין חילוק בין עין יפה לרעה. והרי מתני' לא חשיב רק דאורייתא כמו פאה וכנ"ל. וביותר בממנ"פ דאם בדרבנן מה צריך לן דיש חילוק בין עין יפה לעין רעה הא בפשוטו ניחא. דמדרבנן יש לו שיעור דלא יפחות מאחד ששים ובדאורייתא ל"ש דיש חילוק בין עין יפה לרעה וצלע"ג.

[אות ד] שם בא"ד **דפאה נמי דכותה וצ"ע**. אף דהתוי"ט כתב בפרקין ד"ה אם שייר וכו' בשם הר"ש דאם שייר במחובר אף דנתן כבר שיעור פאה יכול להוסיף ופטור ממעשר. היינו דוקא אם נתן תחלה מתחלת השדה או מאמצעה אבל אם נתן כשיעור בסוף השדה א"י להוסיף כמ"ש הר"ש להדיא וכן מדוקדק לשון התוי"ט בדבור הסמוך במ"ש ומיהו היכא דנתן פאה כדינו בסוף שדהו. והוא ברור ולחנם השיג הפר"ח בס' מ"ח על התי"ט בזה.

## פירוש המשניות להרמב"ם

**והראיון**. הוא דברי הכתוב יראה כל זכורך (דברים טז) ואמר לא יראו את פני ה' ריקם (שם) ואיננו קוצב כמה שיעור הקרבנות אשר יקריב בעלותו ועוד יתבאר זה במסכת חגיגה (פ"ק ז) ויש עוד דברים אחרים שאין להם שיעור כגון עפר סוטה ורוק יבמה ואפר פרה ודם צפור המצורע ואולם לא ספרם כי אע"פ שערכם נכבד אין בהם תוספת שכר ואלה שספר בכאן כפי שיוסיף בהן יהיה תוספת שכרו. **וגמילות חסדים**. הוא שם נופל על שני ענינים מן המצות האחד שיעזור האדם לישראל בממונו כגון צדקה ופדיון שבוים והשני שיעזור אותו בגופו כגון ניחום אבלים וללוות את המתים ולבוא לחופת חתנים ודומה לזה ומה שאמר בכאן גמ"ח אין לה שיעור רוצה לומר לעזור האדם בגופו אך שיעזור אותו בממונו יש לו שיעור והוא חמישית ממונו ולא יתחייב לתת יותר מחמישית ממונו לבד אם עשה כן במדת חסידות ואמרו (כתובות פ"ד ד' נ) נמנו באושא להיות אדם מפריש חומש נכסיו למצוה וביאור זאת ההלכה אצלי מה שאומר והוא כשהאדם יראה שבוים שהוא חייב לפדותם כאשר צוה הקב"ה או רעבים או ערומים שהוא חייב להשביעם ולכסות מערומיהם כמו שאמר די מחסורו אשר יחסר לו (דברים טו) ופירושו למלאות חסרונם כשיהיה מה שיחסר להם או מה שיצטרכו לפדיונם פחות מחמישית ממונו או כפי חמישיתו אבל אם יצטרך לתת להם יותר מן החומש יתן חמישית בלבד ויסתלק מלתת עוד ולא יהיה עון עליו בהמנעו להשלים כל מה שצריך להם לפי שצרכם יותר מן החומש אבל אם לא נזדמן לו דבר מאשר זכרנו יוציא החומש מן הריוח ולא מן הקרן ויתנהו בצרכי מצות. [ופירוש קרן העיקר]

## מלאכת שלמה

שמרית וערבית קיים מצות ת"ת כדמי' בכמה דוכתי. ע"כ: **והבכורים** לכתיב וכו' עד סוף ל' ר"ע ז"ל. תמר המלקט ומפי' מדרבנן



**ב.** מלאוייתא: **ג.** דמותר לעשות כל שהוא פאה ופטור ממעשר. ע"ג שלא הפקיר רק לעניים. אבל למטה ים שיעור מד"ס. לתין פותחין משמים. וכ"כ בבכורים. כירושלמי רפ"ג דבכורים: **ד.** כשעולה לרגל כל כמה דבעי עייל. וי"מ על שוי עולת ראייה ושלמי חגיגה. כמה דבעי להוי שוה. מיהו זה ים לו שיעור מד"ס. עולה מעה וחגיגה ד' מעין אבל קרבנות עלמן לא יביא יותר מהראוי: **ה.** בגופו אבל בממונו ים שיעור. אל יבזבז טפי מחומש הרווח. עוד י"ל דהנה ג' מיני חקדים ים שאפשר שיתיב בהס לחבירינו. ו') בכח הגוף. ב') בכח ממוניו. ג') בכח שבליבו שחננו ה' יתי שניען בו לחבירינו לטובתו. ולכולן אין שיעור. דכל אחד בכוחינו לעשות לטובת חבירינו. ומהר בו לעזרו. מיהו גמ"ח שבממון היינו להלוות לו כשנצרך. אבל לתת לו לדקה לחלוטין. זה לבד יש שיעור. דאל יבזבז יותר מחומש [בכתובות ד"י ע"ש]. ובגופו ממי דוקא בחייו קפץ ואי מבירו ולאי. חייב להכניס ל"ע לקפץ שכנה להניל חבירו מודאי שכנה [כירושלמי שבניה בפאה"ג מ"מ שם"כ] [**אב**"י ל"ל שאכ"ו. ועי' שם בשמ"ע שכ' לבין להרי"ף והרמב"ם והרא"ש לא הביאו הדין הזה. ע"כ השמיטו ג"כ הב"י בש"ע. ועי' ל"ל בא"ח שכ"ט ס"ח]. וע"ל טעמיס משום דבכה"ג דמא דמחבירא קומק טפי. אבל בשניהן נודאי שכנה

**תוספות אנשי שם**

באו"ד **עין רעה ובינונית**. וכ' עוד שם ל"י מפני המחלוקת דפ"ד דתרומות המרבה בתרומה רמ"ל כו' ע"ש. ולפי' הש' מחלוקת לשון חלוק כדאמרינן פ"ק דמציעא מחלוקת כשאניהם מדוקים במורף שר"ל מלוקה ולפי' הב' כשמעמו (רמ"ז): תוי"ט ד"ה **הפאה כו'**. ל"ם כוונתו להיפוך שהביא בש' מ"ם בשם. ומ"ש הר' שמעיה שאכתי נתן כשיעור. ר"ל דוקא שם נתן כשיעור ואח"כ מוסיף חייב במעשר. אבל אם נתן פחות מכשיעור ואח"כ משלים לכשיעור או אפילו ליתר מכשיעור הכל פטור. ואדרבה קושה שהשלים אפילו המקצת שכבר נתן אינה פטורה ממעשר. והרמ"ם השמיט ז"ל ואינה למה לי אבו מבכים דלמא אתי לאפרושי מן הפטור על החיוב כמו שאמשנו בכמה מקומות. ומ"מ לעשות קייב לתקנת עניים בטלו משנות אלו ממנו ואמרו שאין עליו תורת פאה כלל כו'. ע"ש. וע' במל"מ פ"ח הט"ו ממ"ע שכתב שכ"ז הוא דוקא כשהיה דעתו בתחלה כשהפריש פחות מכשיעור שלא הפריש יותר ואח"כ נמלך להפריש יותר. אבל אם בתחלה היה דעתו להפריש יותר כל מה שאפשר אח"כ פטור ממעשר לכ"ע. והמוס' בחגיגה כתבו שלמ"ד שהמקצת שהפריש חייב במעשר לא מהני שיעלים לכשיעור שלא נריך שיפריש כל השיעור בב"פ ורק זה שיפריש בב"פ ל"ל תורת פאה ליפטר מן המעשר אבל מה שהפריש קודם חייב במעשר. וע"ש במל"מ עוד שהכריח שדעת הר"ש והרמב"ם כמ"ד שהמקצת שהפריש פטור והמוס' חייב. ודעת הר"מ דהמקצת שהפריש חייב עד שיעלים. ובמהרי"ט שלגזי פ"ח דה' בכורות כ' שדעת הר"מ בדעת המוס' בחגיגה דל"ל תורת פאה כלל עד שיפריש כל השיעור בב"פ. והכריחו זה מפסק הר"מ ומפי' הר' לדף"ד דתרומות. ועמש"ם. וע' לק' במ"ג ובמ"ש שם. ול"ע. וע' עוד שם במל"מ שמתפקפק במפריש כשיעור ודעתו להפריש יותר שם מה שחזר והפריש י"ל דין פאה ליפטר מן המעשר ע"ש. וע' במה"פ בירושל' כאן. ול"ע:

שחייב אדם להיראות בעזרה בשלש רגלים דכתיב (שם) שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך. וזאת הראיה אין לה שיעור, דכל אימת דבעי, עייל ומתחזי ונפיק. פירוש אחר, עולות ראיה ושלמי חגיגה שחייב להביא כדכתיב (שם) ולא יראו פני ריקם, אין לה שיעור מדאורייתא, דכתיב (דברים ט"ז) איש כמתנת ידו, אלא שחכמים נתנו בה שיעור העולה מעה כסף, וחגיגה שתי כסף: וגמילות חסדים. דבגופו, °כגון בקור חולים ולקבור מתים וכיוצא בהן. °אבל גמילות חסדים דבממונו, כגון פדיון שבויים, ולהלביש ערומים, ולהאכיל את הרעבים וכיוצא בהן, יש להן שיעור, שיתן בכל פעם שתבא מצוה כזו לידו, חמישית מן הריוח שבנכסיו ותו לא מחייב, דהכי אמרינן, המבזבז אל יבזבז יותר מחומש. הלכך מבעי ליה לאינש לאפרושי חמישית הריוח בכל עת, כדי שיהא מצוי כל זמן שיבא גמילות חסד לידו שיקיימנו, ובהכי נפיק ידי חובתו: ותלמוד תורה. אין לה שיעור דכתיב (יהושע א') והגית בו יומם ולילה:

**וְתַלְמוּד תּוֹרָה** **י. אֵלּוּ דְּבָרִים**

לה שיעור ושם אפרש בס"ד: וגמילות חסדים. כתב הר"ב וכן כתב הרמב"ם דבממונו יש לו שיעור כדאמרינן המבזבז אל יבזבז יותר מחומש. ותקנת אושא היא בפ' נערה במס' כתובות (דף נ.) והשתא מדאורייתא אין שיעור לגמילות חסדים בממונו וז"ש הר"ש וז"ל ויתכן לומר שלא בא לומר בירושלמי דלא מתוקם גמילות חסדים דמתני' בממונו למאי דמפרשינן דמתניתין איירי מדאורייתא

## מלאכת שלמה

א"ל שיעור ור"ש אית ליה דבכורים א' מס' כמ"ש בפ' בתרא דמס' בכורים: **שאדם אוכל מפירותיהן**. כך ראיתי מדקדקין גורסין מפירותיהם במ"ם ללמד שלא כל הפירות יאכל בעוה"ז רק מעט מהם וכל הקרן עם מותר הפירות קיים לו לעוה"ב וכן מצאתי הגי' בתוס' דר"פ מפנין ודפ"ק דב"ב ד' י' וכן בנוסחת ספרי כת"י. וכן דרש הח' הגדול הרב משה אלשיך ז"ל בסוף ס' משלי בפסוק תנו לה מפרי ידיה במ"ם קמצית. תנו לה מקצת מפרי ידיה בעוה"ז ולא כולו שישאר לה היתר להצטרף עם הקרן

## תפארת ישראל

### יכין

או בשניהן בספק פטור להצילו מה"ט דמה חזית דדמא דחברך סומק טפי [פסחים כה ב'] (א): **ו.** אין שיעור למטה דיוצא בק"ש שחרית וערבית [כמנחות צ"ט ב'] והרי גם בל"ז חייב אדם לומר ק"ש בכל יום אף שלומד תורה. וגם למעלה אין שיעור ופטור משאר מצות בשעת העסק. והא דלא תני נמי תרומה דמדאורייתא חטה א' פוטרת הכרי. ה"ט דבתרומה נכלל ג"כ תרומת מעשר דיש לה שיעור (ב):

### בועז

פ"א (א) **אב"י** וכן אמרינן להדיא בב"מ (דס"ב א') בשנים שהיו מהלכין בדרך וביד אחד מהן קיתון של מים אם שותין שניהם מתים. ואם שותה אחד מהן מגיע לישוב. חייו קודמין לחיי חבירו. מדכתיב וחי אחיך עמך חייך קודמין לחיי חבירך. ועי' נדרים דכ"ב דמוכח דמותר להציל עצמו מספק סכנה ע"י אמירה שמאבדה חיי שעה של חבירו. אע"פ דקי"ל יומא דפ"ה ב' דחיישינן לחיי שעה וחמור המדבר בפיו יותר מעושה מעשה. כערכין דט"ו. די"ל כמ"ש ע"ר אאמ"ו זצוק"ל בגי' ש"ס נדרים. דהכא וודאי חיי תמידי שלו סומק טפי מחיי שעה דחבירו. ולהכי אמר עולא שם להאי בן חוזאי דשחט לחבריה ושאל אותו האם טוב עשה. א"ל אין ופרע ליה בית השחיטה. מיהא הא דאמר רבי יוסי בנדרים (ד"פ ע"ב) גבי מעיין של בני העיר. דכביסתן קודמת לחיי אחרים. צ"ל. כמ"ש ע"ר זצוק"ל הכ"מ בגי' שם. דהאי חיים אינו ר"ל שאם לא ישתה ימות. רק שילטער הרבה בצמאו עי' ח"מ תכ"ה ס"ב ובי"ד סי' קנ"ו. ושו"ת גאונים בתראי סי' מ"ה ופ"מ שאלה ח': (ב) **כתב תוי"ט** בד"ה אלו וכו' והתוס' חגיגה ד"ו וכו'. וכ' עלה רבינו הגדול מהו' עקיבא שליט"א. [בצאות ג'] וז"ל ולא זכיתי להבין. דעכ"פ מדאורייתא אין חלוק וכו' וללע"ג. עכלה"ט. ולפע"ד נבער מדעת כמוני. אדיוק קאי. דכל הנהו דתני במתני' שאין להם שיעור מדאור'. שיעור שלהן שמדרבנן קבוע הוא. משא"כ תרומה. אף דשוה להן דאין לו שיעור מדאו' עכ"פ מדרבנן שיעורים חלוקים יש לה. כך כוונת תוס'. מיהו לרש"י חולין (קל"ז ב' ד"ה דאור'). נ' דס"ל דמדרמיזי שיעורי דמו' נ' ס' בקראי. חשבינן ליה כדאור'. ונראה דס"ל לרש"י פי' הירושלמי. דלהכי לא נקט תרומה. מדשיעוריו חלוקים מדאורייתא. ובאמת הוה סגי לומר. מדיש לה שיעור. רק נקט האמת דשיעוריו חלוקין:

## משנה ראשונה

**וגמילות חסדים**. מ"ש הר"ב דטפי מחומש לא מיחייב. בגמ' דכתובות משמע דטפי מחומש איסורא איכא. (ולפמ"ש בס' בני יששכר דהני מילי במי שאינו חוטא אבל מי שנותן לכפרה על חטאיו כמ"ש חטאך בצדקה פרוק מותר ליתן יותר דכל אשר לאיש יתן בעד נפשו א"ש דמי יאמר זכיתי לבי. נ"ל זו"פ): **ות"ת**. פי' הר"ב דכתיב והגית בו וגו' ומשמע לכאורה דת"ת אין לו שיעור למעלה שחיוב הוא לעסוק יום ולילה. וא"כ לא דמי לכל הני דאין

## ציונים

**והראיון**. מיי' פ"א מהל' חגיגה הל"ב סמג עשין רכח. **וגמ"ח**. מיי' פי"ד מהל' אבל הל"א. **ות"ת**. מיי' פ"א מהל' ת"ת הל"י סמג שם וטוש"ע יו"ד סי' רמו סעיף ג. **אלו דברים**. שבת קכז. קדושין לט:

## תוספות חדשים

[בהר"ב ד"ה] **וגמילות חסדים כו' ובהכי נפיק כו' עכ"ל**. וכ"פ בש"ע י"ד רסי' רמ"ט וזה נאמר למצוה מן המובחר. ולמדת בינוני אחד מעשרה (ממהורש"ח זצ"ל).

## חידושי מהרי"ח

פ"א א [בר"ב ד"ה] **וגמילות חסדים דגופו כו' עכ"ל**. נראה דלא היה כוונת הר"ב דהתנא לא איירי בגמ"ח דממונו מפני שיש להם שיעור למעלה דהלא הוא תקנת אושא והוי דרבנן דומיא דפאה דתני אין לה שיעור מן התורה אף דמדרבנן יש לה שיעור אלא דבאמת מתניתין איירי אפילו בממונו מן התורה רק שהר"ב דינא אתי לאשמעינן דלפי האמת גמ"ח דבגופו אין לו שיעור כלל אפילו מדרבנן אבל בממון יש שיעור מדרבנן והוא מהירוש' מביאו הר"ש ומשום שעל פאה אין גמ' בפאה גופא קתני במתני' שיש לה שיעור דרבנן קאמר בירושלמי שאף בגמ"ח הדין כן אבל התנא דמתני' באמת איירי בכל גמ"ח ומהשתא לא צריכי להא דמביא הר"ש ומביאו התי"ט בד"ה וגמ"ח וז"ש הר"ש ויתכן כו' ע"ש ודו"ק. כן פי' הרא"ש ג"כ.

## תום' רעק"א

[אות א] בהר"ב ד"ה **וגמ"ח כגון בקור חולים**. והא דלא תני כיבוד או"א משום דאי בגופו בכלל גמ"ח הוא ואי בממונו למ"ד משל אב היינו בגופו אבל למ"ד משל בן קשה ושמא למטה יש לו שעור אפי' מדאורייתא (הר"ש): [אות ב] שם ד"ה **וגמ"ח. אבל גמ"ח דבממונו**. והר"ש כתב דלמאי דמפרשינן דמתני' מיירי בדאורייתא מיירי גם בממונו. ומדברי תוס' חדשים מבואר דמפרש כוונת הר"ש דמדאורייתא אין לו שיעור למעלה. ולענ"ד הא מתני' חשיב רק מה שאין לו שיעור גם למטה דהרי בחולין אומרים דהא דקתני במתני' פאה היינו מדאורייתא דאילו מדרבנן יש לו שיעור דהתנן אין פוחתין לפאה מששים. והא מ"מ למעלה אין לו שיעור אע"כ דאין לו שיעור היינו לגמרי אפילו למטה וכ"כ הר"ש להדיא. אבל לענ"ד כוונת הר"ש דמדאורייתא גם למטה אין לו שיעור דמה דדרשו בספרי עשר תעשר לרבות פרקמטיא היינו אסמכתא בעלמא. וזה ברור לענ"ד.

## אור גדול

פ"א א בתוס' רע"ק [אות א] **בשם הר"ש**. וקשה לפי זה אמאי בסיפא תני כיבוד אב ואם הא הוי נמי בכלל גמילות חסד ועי'. ואפשר דבסיפא לענין שכר השכר דכיבוד אב ואם כפול דאית ביה תרתי ואין השכר שוה לגמ"ח לחוד ואתי שפיר:

## תוספות אנשי שם

בר"ב ד"ה **והראיון כו' פי' אחר כו'**. פי' א' הוא פי' הר"ש ופי' ב' דהרמב"ם. אבל ק"ל דפי' הר"ש הוא ש"ס ערוך בפ"ק דחגיגה ד' ז'. ודייקינן לה התם מדתנן הראיון ולא תנן הראיה דראייה משמע דמי קרבן ואלו ראיון משמע ראיית פנים. וראיתי לרש"י ז"ל בחולין דף קל"ו שכתב והראיון מפ' בגמ' דחגיגה דכל כמה דבעי לאתחזויי בעזרה ברגל מתחזי ומייתי קרבן עולת ראייה (והיינו כר"ל שם) וגם הקרבן אין שיעור לדמים מה"ת וכו' ע"כ. ונראה שההכרח לפ' כן דתרוייהו בכלל הראיון דאל"כ דלא נפרש אלא ראיית פנים בלבד תקשי דלא הוי דומיא דאידך דהא ל"ל שיעורא אפילו מדרבנן. וא"כ מ"ש בגמ' דחגיגה ראיית פנים ר"ל דכייל נמי ראיית פנים ומש"ה תנא ראיון באופן דקשה על הרמב"ם שפי' נגד הגמ' ובחבורו פ"א ופ"ב מהל' חגיגה כייל לתרוייהו וכפירש"י. עלה בידינו דמ"ש הר"ב פי' אחר לאו לאפוקי מפי' קמא אתא אלא לאוסופי דהא והא איתא וכפי' רש"י דחולין (ש"ל): במשנה **וג"ח ות"ת**. נ"ל אע"ג דכייל לת"ת דא"ל שיעור בהדי הנהו. לא דמו להו דהני לעיקר מצותן י"ל שיעור למעלה אלא שאם רצה להוסיף מוסיף ואין שיעור לתוספת. ואם רצה שלא להוסיף הרשות בידו. אבל ת"ת עיקר מצותו וחיובו א"ל שיעור. אלא מחוייב ללמוד יום ולילה כפי כחו. וכן גמ"ח דמוקי בירושל' בג"ח דבגופו. נראה דדמי לת"ת דא"ל שיעור לעיקר מצותו כת"ת. ואע"ג דאיתא בנדרים דאי בעי פטר נפשיה בק"ש שחרית וערבית אלמא יש שיעור לת"ת. הא פי' שם הר"ן דמ"מ מצוה מה"ת איכא משום ושננתם ע"ש (טו"א בחגיגה): בר"ב ד"ה **וגמ"ח כו' ותו לא מחייב**. א"ה כ"ה ל' הר"מ וסיים לבד אם עשה כן במדת חסידות. והגיה הריעב"ץ בש"ס החדשים וז"ל. אין זה מדויק שהרי כך אמרו המבזבז אל יבזבז כו' לא חייבו חומש אלא אם רצה לעשות ממדת חסידות ומ"מ לא יוסיף יותר מחומש. ע"כ. וע' לשון הר"מ בחבורו פ"ז ממ"ע דחומש הוא למי שאין ידו משגת וכ"פ בטוש"ע סי' רמ"ט. וע' בפרישה שכ' לתרץ דלא מוקמי' למתניתין גם בממונו ובמי שידו משגת משום דמסתמא מרובא דעלמא קמיירי ע"ש: בא"ד **חמשית הריוח**. ק"ק דלא זכר שיפריש בראשונה מן הקרן כמפו' בירושל' ובגמ' דערכין. (לה"מ): תוי"ט סד"ה **וגמ"ח כו' פי' כיון דלמטה י"ל כו'**. לא מצאתי כן בר"ש גם א"ל מובן כלל. ואפשר דכ"ל כיון דרק למטה י"ל שיעור מדאורייתא ולא למעלה ודוחק (לה"מ):

**שֶׁאָדָם אוֹכֵל פֵּרוֹתֵיהֶן בָּעוֹלָם הַזֶּה וְהַקֶּרֶן קַיֶּמֶת לוֹ לָעוֹלָם הַבָּא. כִּבּוּד אָב וָאֵם, וּגְמִילוּת חֲסָדִים, וַהֲבָאַת שָׁלוֹם בֵּין אָדָם לַחֲבֵרוֹ, וְתַלְמוּד תּוֹרָה כְּנֶגֶד כֻּלָּם.**

[פי' כיון דלמטה יש לו שיעור מדמוריימת כן הוא בהר"ם וע"ש]: **שאדם אוכל פירותיהם בעולם הזה וכו'.** כתב הרמב"ם כי המצות כולם נחלקים בחלקה על שני חלקים. החלק האחד הוא במצות המיוחדות לאדם בנפשו במה שיש בינו ובין הקב"ה כגון ציצית ותפילין ושבת ועכו"ם והחלק הב' במצות התלויות בתועלת בני אדם קצתם עם קצתם כגון אזהרה על הגניבה והאונאה והאיבה והנטירה וכגון הצווי באהבת איש את חבירו ושלא יסית אדם להזיק לחבירו ואל יעמוד על דם רעהו וכבוד אבות והחכמים שהם אבות הכל כשיעשה האדם המצות המיוחדות לנפשו מה שיש בינו ובין בוראו תחשב לו לצדקה ויגמלהו הקב"ה עליה לעולם הבא כמו שנבאר בפ' חלק וכשיעשה האדם המצות התלויות בתועלת בני אדם זה עם זה כמו כן תחשב לו לצדקה לעה"ב לפי שעשה המצוה וימצא טובה בעה"ז בעבור שנהג מנהג הטוב בין בני אדם כי כשינהג מנהג הזה וינהגו אחרים כמנהגו יקבל כמו כן שכר מהענין ההוא וכל המצות שבין אדם לחבירו נכנסות בגמילות חסדים ושים לבך עליהם כי כן תמצאם שהרי הלל הזקן (שבת פ"ב דף לא) כשאמר לו הנכרי למדני תורה על רגל אחד אמר לו דעלך ביש לחברך לא תעביד וכשתחקור על הענין הזה תמצא תלמוד תורה שקול כנגד הכל כי בתלמוד תורה יזכה האדם לכל זה כמו שבארנו בתחלת דברינו שהתלמוד מביא לידי מעשה.

## פירוש המשניות להרמב"ם

וענין מה שאמר **אוכל פירותיהן והקרן קיימת לו.** מה שאומר לך כי המצות כולן נחלקין בתחילה על ב' חלקים החלק הא' במצות המיוחדות לאדם בנפשו במה שיש בינו ובין הקב"ה כגון ציצית ותפילין ושבת ועכו"ם והחלק הב' במצות התלויות בתועלת בני אדם קצתם עם קצתם כגון אזהרה על הגניבה והאונאה והאיבה והנטירה וכגון הצווי באהבת איש את חבירו ושלא יסית אדם להזיק לחבירו ואל יעמוד על דם רעהו וכבוד אבות והחכמים שהם אבות הכל כשיעשה האדם המצות המיוחדות לנפשו מה שיש בינו ובין בוראו תחשב לו לצדקה ויגמלהו הקב"ה עליה לעולם הבא כמו שנבאר בפ' חלק וכשיעשה האדם המצות התלויות

## מלאכת שלמה

לעוה"ב. ומאי דקשה מהמתני' דכל העושה מצוה ג' דבשלמי פ"ק דקדושין מהמתני' דלהכא נכתב שם. ומהמתני' דקתני מוכל מפירותיהן בעוה"ז ללא כלי יעקב דאמר שכר מצות בהאי עלמא ליכא. ובשבת פ"פ מפיק מוקי להא לאחר"י משם שמה דבריה מדם מוכל פירותיהן בעוה"ז והקרן קיימת לו לעוה"ב ואלו הן הכנסת אורחים ובקור חולים ועיון תפלה והשכמת בהמ"ד והמגדל בניו לת"ת והדן את חבירו לכף זכות. כולהו הני שמה מיתנהו בכלל שלשה דמתני'. הכנסת אורחים ובק"ח היינו גמ"ח ועיון תפלה דהיינו לכוין בתפלתו היינו בכלל גמ"ח דכתיב גומל נפשו איש חסד. השכמת בהמ"ד וגדול בניש לת"ת היינו מ"ת. דן את חבירו לכף זכות בכלל הכנסת שלום דמתוך שהוא מכריעו לזכות ואומר לא חטא לי נזוקת לעוה"ב. ומאי דקשה ממתני' דכל העושה מצוה אחת ג' דבשלמי פ"ק דקדושין ממתני' דלהכא נכתב שם. ומתני' דקתני מוכל מפירותיהן בעוה"ז ללא כי' יעקב דאמר שכר מצות בהאי עלמא ליכא. ובשבת פ"פ מפיק מוקי להא לאחר"י משם שמה דבריה מדם מוכל פירותיהן בעוה"ז והקרן קיימת לו לעוה"ב ואלו הן הכנסת אורחים ובקור חולים ועיון תפלה והשכמת בהמ"ד והמגדל בניו לת"ת והדן את חבירו לכף זכות. כולהו הני שמה מיתנהו בכלל שלשה דמתני'. הכנסת אורחים ובק"ח היינו גמ"ח ועיון תפלה דהיינו לכוין בתפלתו היינו בכלל גמ"ח דכתיב גומל נפשו איש חסד. השכמת בהמ"ד וגדול בניש לת"ת היינו מ"ת. דן את חבירו לכף זכות בכלל הכנסת שלום דמתוך שהוא מכריעו לזכות ואומר לא חטא לי נזוקת

---

## י כ י ן — תפארת ישראל — י כ י ן

**ז.** לף דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא [בקידושין לט"ו]. עכ"פ בהיה מעשיו שקולים. ובכללן ג' מהנך. מכריעו לעובה [כ"כ תוס' שבת קכ"ז ע"ב]. ולפעד"ז להתם בקרן מיירי: **ח.** ותע"ג שגם זה בכלל גמ"ח שבכללו. היינו רק כשיעשה מצירו עליה ייעצו לעובתו. אבל הבאת שלום היינו אפי' אין שניהם רוצים. אפ"ה יטריח ע"ע לפתותם לתוך השלום ביניהן [**אב**"י כעובדא דאהרן מהר"י פי"ב וסנהדרין ד"ו ב' ויומא דע"ת ג'] ומה"ט לא קאמר מנת לעשות שלום. רק הבאת שלום. דהיינו להניח עצות מרחוק להכריחם בדברים הרכים להניח

## משנה ראשונה

להן שיעור למעלה ורשות הוא אי נמי עביד ואי נמי לא עביד ומיהו נראה דמ"ת נמי ליכא חיובא שלא להפסיק ממנה כלל אלא לקביעות זמן ביום ובלילה וכ"כ הפוסקים: **ות"ת כנגד כולם.** ירושלמי כתוב אחד אומר (משלי ח') כל חפציך לא ישוו בה וכתוב אחד אומר (שם ג') כל חפץ לא יתרחו בה. אם מוכח דמתני' פליגא אר' יעקב דס"ל שכר מצות בהאי עלמא ליתא כלל אף בכבוד או"א ומפ' למען ייטב לך לעולם שכולו טוב והמרכא ימים לעולם שכולו ארוך וכ"כ הר"מ בפ"ק מהל' תשובה. ונראה טעמו משום דלמרינן דרבי יעקב מעשה מזו שאחד עלה לרגל ואמר לבניו הכבוד לכבוד אביו ואפל ואמת (ש"ל):

ד"ה **ות"ת כנ' כי בת"ת כו'** מיקן זזה ב' דברים. ו' למה היה כנגד כולם ועוד אין שייך בה ג"כ טוב לבריות (ש"ל):

### ציונים

**שאדם אוכל.** סמ"ג עשין יב. ות"ת. מיי' פ"ג מהל' מ"ת הל"ג סמג שם טוש"ע יו"ד סי' רמו סעיף י"ת.

### שינויי נוסחאות

פ"א **שאדם אוכל.** בשפת שם ג' שאדם עושה אותן ואוכל.

### תוספות חדשים

[תוי"ט ד"ה] **והקרן כו' גוף הדבר קרנו עב"ל.** ולכל הנ"ל עדיין אינו מיושב למה קראו מז"ל כאן קרן ולא לילן וכדומה מה שעושה פירות מה שאין כן קרן אין שייך בו פירות. וע"ל משום דעיקר לשון קרן מצינו גבי פרה כדאיתא פ"ג דכ"ק מ"ג ודרכה של פרה כ"ז שיולדת נתוסף בקרנה גילדי גילדי ע"כ אם היה מדמה לדבר אחר שעושה פירות ה"ג שנתמעט מכח העיקר נשאיל שעושה הפירות כדרך כל דבר משא"כ בקרן הנ"ל מדרגא מה שעושה פירות גם הקרן נתרבה ולכן שייך בלשונא והקרן קיימת לו לעולם הבא ולא תני ומוכל הקרן כמו ברישא גבי פירות (ממהורש"ח זצ"ל).

### חידושי מהרי"ח

[תי"ט ד"ה] **ות"ת כנגד כולם כי בת"ת יזכה האדם בכ"ז כו' עב"ל.** זה כתב הרמב"ם לסברתו כמו שמביאו הרב תוי"ט בד"ה שאדם אוכל פירותיהן כו' שמה שבין אדם לחבירו מגיע לו שני חלקים נמצא לפי זה קשה הלא ת"ת הוא בינו למקום לכן כתבו שת"ת מביאו לכל זה.

### תוספות אנשי שם

במשנה **שאדם אוכל.** הא דלא קילר ותני שמוכלים ג"ש עם מ"ש המוי"ט נשם הר"מ דמתני' מיירי בדברים שבין אדם לחבירו (ש"ל): **לעוה"ב.** הוא העולם שלאחר המיתה אבל אין שלאחר המיתה אינו קרוי עוה"ב כדמוכח פ"ק דר"ה גבי ג' כתות שם ליום הדין ועי' רפ"ו דסנהד' (ב"ד): תוי"ט ד"ה **שאדם אוכל כו' מנחג הטוב בין בנ"א.** וקשיא לי עיון תפלה דאי"כ מפני שגם היא מתוקן שהקרן קיימת ואוכל פירותיה בעוה"ז. וגם במ"ש שכל המצות שבין אדם לחבירו נכנסות בגדר גמ"ח י"ל קשה דר"י דרים מפיון דמשיב מאי דשקיל מתני' דכיילינהו בכללא חדא דהני מיכי ופש"ב דפירט להו ר"י ס"ג הו"ל למפרט כל מה דשייך בגמ"ח ולאמיינהו נמי בהדיא. ועוד שהיה יכול לנקוט דרך קלרה ומצות שבין אדם לחבירו וכ"ש שהיא מוסיף וכולל כולם וקשה בין מאמר בין מר"י ול"ע (לח"ש): ד"ה **כבוד או"א כו' חד בעוה"ז וחד בעוה"ב כו'.** שם מוכח דמתני' פליגא אר' יעקב דס"ל שכר מצות בהאי עלמא ליתא כלל אף בכבוד או"א ומפ' למען ייטב לך לעולם שכולו טוב והמרכא ימים לעולם שכולו ארוך וכ"כ הר"מ בפ"ק מהל' תשובה. ונראה טעמו משום דלמרינן דרבי יעקב מעשה מזו שאחד עלה לרגל ואמר לבניו הכבוד לכבוד אביו ואפל ואמת (ש"ל):

ותלמוד תורה כנגד כולם. שקול כנגד כולם: **ב אין פוחתין לפאה ששים.** מדקתני: **אע"פ שאמרו אין לפאה שיעור.** מלמודייתא כלמדנו: **הכל לפי גודל השדה.** אם שדהו גדולה ועניים מועטים, נותן ומוסיף על ששים לפי גודל שדהו. ואם שדהו קטנה ועניים מרובים, מוסיף על ששים לפי רוב העניים: **ולפי הענוה.** אית דגרסי ענוה בו"ו, כלומר לפי רוב ענותו ירבה לעניים, לשון ועונתך תרבני (תהלים י"ח). ורמב"ם פירש לשון עניה, כלומר מה שמענה התרן. ואית דגרסי ענבה בבי"ת, ופירושו גודל הגרגרים וקטנן, שאם היו השבלים של שדה במקום אחד מלאות וטובות ובמקום אחר נאומות דקות, לפי יניח הפאה כולה מן

כֻּלָּם׃ **ב אֵין פּוֹחֲתִין לַפֵּאָה מִשִּׁשִּׁים. וְאַף עַל פִּי שֶׁאָמְרוּ׀ אֵין לַפֵּאָה שִׁעוּר, הַכֹּל לְפִי גֹּדֶל הַשָּׂדֶה׃א, וּלְפִי רֹב הָעֲנִיִּים, וּלְפִי רֹב הָעֲנָוָה׃ב:**

דצירוסלמי ומייתי ליה הר"ש שאומר לו הבא גמליש וטעון תף שיתעבר וכדתנן בפרק ז' מ"ת ובשדהו קטנה פשיטא שלא יפחות משש סאה מעט. ודברי הרמב"ם בפירושו נראין כדברי הר"ש אבל במיבורו סוף פרק ז' מהלכות מתנות עניים כתב ומוסיף על אחד משש לפי גודל השדה וכו' כיצד שדה שהיא קטנה ביותר שאם היה ממנה אחד משש סאין מועיל לעני הרי זה מוסיף על השיעור וכן אם היו העניים מרובים מוסיף וכו' נראה שמפרש לפי גודל השדה שיכלול גם אם היא קטנה וכאילו אמר התנא לפי מיכות השדה אם גדולה אם קטנה] **ולפי [רוב] הענוה.** [וכן העתיק הר"ש. והר"ב שלא העתיק מידת רוב הוא כגירסת שדר המשנה דצירוסלמי וכן הוא שם בגמרא ובפי'

## פירוש המשניות להרמב"ם

**ב** יש מי שיקרא ענוה בוי"ו ופירושו מה שתענה הארץ אם זרע רב או מעט ויש מי שיקרא ענבה בבי"ת ופירושו גודל הגרגרים או דקותם ורוע פריהם ושני הענינים קרובים זה לזה והסברא היוצא משלש אלה הדרכים אינו אלא לתת לעניים מתנה יתירה ואם תהיה השדה גדולה והעניים מועטים יתנו לפי גודל השדה ואם הארץ מעוטה והעניים רבים יתנו לפי

## מלאכת שלמה

**כולן.** פי' הא' הרב משה מלמץ ז"ל בריש פי' לשה"ש כי ע"כ אמרו ומ"ש כנגד כולן לפי כי הא"ת הוא כל והמלוה היא חלק והכל מעיד על החלק ולא החלק על הכל ולא על חלק זולתו ועוד הארין ע"ש. ואומה שאנו מומרים בכל יום בשחרית בקדושים אלו דבריס וכו' כ' התוס' בפ"ק דברכות די"ב ע"א דריש הוי משנה וסיפא הוי בריית' ע"כ: **ב אין פוחתין כו'.** בחולין אמרי' דממני' מיירי בארץ ישראל ואמו רב ושמואל ושמעינן התם דגם בחוץ לארץ אין פוחתין מס': **אע"פ שאמרו אין לפאה שיעור.** התם מלמודייתא והכא מדקתני אי נמי התם אין שיעור למעלה קאמר והכא קאמר למטה יש לה שיעור מן התורה. עיין בתמיהין לעיל. וברמב"ם קוף פ"ק דה' מ"ע משמע דלקי על פי שאמרו אין לפאה שיעור קאי מדקתני אין פוחתין לפאה

---

## י כ י ן — תפארת ישראל — ב ו ע ז

שלוש בניהן: **ט.** שקולה ככולם מדמניא לידי מעשה [בקידושין ד"מ] מיהו דוקא במלות גמ"ח שאפשר לעשות ע"י אחרים. אבל בפ"ק דעשות הגמ"ח ע"י אחרים מבטל את"ת כדי לקיימה [כמ"ק ד"ט ע"ז] (ג): **י.** נ"ל דר"ל אע"פ שאמרו אין פוחתין אפ"ה אין שיעור למעלה. דהכל לפי וכו': **יא.** לרמב"ם ר"ל אם השדה קטנה עד שכשיתן ממנו חלק ס' להעני יהיה מועט מאוד. אזי יוסיף על חלק ס': **יב.** מה שמענה הארץ בעשתה מרובה. דהיינו [יומר מס'] לפי מענית המתריסקא [א"נ שבולת גופה נקראת ענוה כלשאכלן לקמן פ"ו מ"ז ענוה של שעורה]. לשם רובה השדה שיש שמה. וע"ע ממה מהן עשו הרבה. והאמה האחרונה שנקנה השדה עשתה מועט. צריך להוסיף וליתן יותר מאחד מ' לפאה [וע"ל דה"ט משום דפאה נתנה בתחובר לקרקע כרפ"ד] כך פי' הגרב"ג זצוק"ל. ול"נ שהוא

## משנה ראשונה

מלוה ובדומה. וע"ל שהכוונה על מי שמחזיק דבר אחד בתורה ובדומי הכוונה על מי שמחזיק בג' מ"ע: **ב אין פוחתין לפאה ששים.** פי' הר"ב מדרבנן. והיינו שאם פיחת מייב להוסיף. ומ"מ התוספת מייב במעשר כיון דמדאוריית' פיחת פאה שכבר נפטר. ועי' במשנה למלך ספ"ג מהמ"ע דלמיכא מ"ד בירוסלמי כשפיחת ואח"כ השלים שיחזיר מייבים ליתני אין פוחתין לפאה מס' והיו דשפיר הוה משמע דין בשדה גדולה ודין בקטנה (רמ"ז): ד"ה **ולפי רוב הענוה וכן העתיק הר"ש.** לפ מנלחמי כן שם (לה"מ):

### ציונים

**ב אין פוחתין.** מולין קלז. מיימוני פ"ג מהל' מת"ע הלט"ו סמג לאוין רפד.

### שינויי נוסחאות

**ב ואע"פ.** במולין ג' אע"פ וכ"ה בירוסלמי. **אין לפאה שיעור.** במולין שם הפאה א"ל שיעור. **רוב הענוה.** בירוסלמי ל"ג מלת רוב. ובד"ק ג' ולפי העניה:

### תוספות חדשים

**ב** [תי"ט ד"ה] **לפי גודל כו' בפ"ח משנה ח' עב"ל.** והיינו הא דתנן התם היה לו מאתים תסר דינר תפילו אלף נותנין לו וק"ל.

### ראשון לציון

פ"א [משנה ב] **ולפי רוב הענוה.** בערוך ערך ענוה כתב בזה"ל בריש פאה ולפי הענוה פירוש קמה כלפרסיין לעיל בענב (ער' נקמן פ"ז מ"ז העתקתי) פי' אחר קשיבת הלבר הפירוש בלשון הקודש קרוי עניבה כו' ותנן שאמר עונה בו"ו שוה במקום ב' ו"ל לפי עניותו של בעל השדה מן ועונתך תרבני ופי' לפי גודל השדה ולפי רוב העניים שדהו מרובה ועניים מועטים נותן לפי שדהו. שדהו משונה ועניים מרובין נותן לפי עניים עכ"ל. לע ולמד שלא היה מיבת רוב בגרסת הערוך וגם מה שפירש המורי"ט נגד הר"ב בענין לפי גודל השדה לתינו מוסיף אלא שלא יפחות משש הוא נכון למאד גם בכוונת פירוש הערוך: [בר"ב ד"ה] **הכל לפי גודל השדה כו' נותן ומוסיף (עד) ששים כו'** עולי ל"ל עד ששים ולפי הג"ה קלה כזו ימיבא ממיבת הר"ט. שוב מצאתי בסוף ספר בית תלמוד שמיבר הגאון מצ"ד בשמ"ם שכתב כך:

### תוספות אנשי שם

**ב** במשנה **ששים.** הא דלא מחלקי' הפאה לג' עניים כתרומה. משום דלמיעוטא דתרומה אית דמי בקרא ועיין פ"ד דתרומות (רמ"ז): בר"ב סוד"ה **הכל לפי כו'. לפי רוב העניים.** וסיים הר"ם וע"ז קאי ולפי עונה שבזה לא נתנו תכמים שיעור ולפי עונתו יבבה לעניים וכו' ע"ש: תוי"ט ד"ה **לפי כו' ותמהני למה יוסיף כו'.** פיבה תמיה דקתי"ל ליתן כבבה ה' אחר נתן לו. ולתי"ה

(ג) **אב"י** ומבידושי ממרתי לבתר המשנה הקדושה. לכיון דמלות פאה לבתחילה בסופה וכע"ר זצוק"ל לקמן במ"ג והבבורים הם בהפך רחם ותחלת הפירות וכביכורים רפ"ג. וכן כמו שהפאה והבבורים הם נקודות הגבול במקום ובזמן. זה בסוף וזה בראש. כן לענין המיבות הפנימי. הראיון הוא נקודה הראשית הרומות לראות ולהראות את פני ה' בעתון קדמו. וג"ת היא נקודה הסופית בעובי גשמי של מעשה. ובפרט שג"ת בגופו לבקר ולקבור שהוא בסוף החייט. נמצא שכל אלו הנמנים בתן הם דוגמת מנקודות הגבולים של המלות בבמות ותיבות. וכל נקודה של הגבול אין ראוי להיות לה שיעור. דתל"ב צריך גבול לגבול. והבי נמת אין למלות התלו שיעור ונקטה המשנה מתלה פאה ותמ"ב בבורים. הסוף קודם לראש. משום דמעשר דתלמוד רבנן לשיעורא שם פיחת אינן בלוש. וב"מ מדברי הרמ"ם בפירושו שהקשה למה לא תנו תבמים שיבא להפרים מן הפטור על התיוב. והיינו כיון שחיבוהו תבמים במעשר מדרבנן ומדאוריית' פטור אתי להפרים מן הפטור בו'. ותירץ מפני תקנת עניים עשו בתילו לא הפרים ודע שצריך להוסיף ע"ש. משמע דבתרומה בה"ג שתרם פחות

**ציונים**
ג **נותנין פאה**. תו"כ פרשת קדושים. **ובלבד שיתן**. מיי' שם פ"ג הל"ב. סמג שם.

**תוספות חדשים**
משנה ג [ת"ט ד"ה] **ובלבד כו' אבל בחבור וכו'**. ולפענ"ד דגם בחבורו כונתו שיתן בסוף מכל שדהו דלמ"ה תכמי ים למוש לרמתים שיעמו מעט בסוף ויאמרו שלהשליש מניחין אותו ומ"ש בחבורו למה שנאמר בשדה אחר שהפריש את הרלשונה נ"ל פי' לכל השדה מוך מפאה דלמשנה שעליה אין צריך להפריש וכן יש לפרש הירושלמי אפשר קדשה משום פאה פי' כיון דקדשה ולמי ג"ל ליתן פאה על פאה וכ"ג מדברי הר"ש נמצ פירוש וז"ל ג"ן משמייר על המצוה הנשארת קאמר שלא תאמר ס' בכל השדה שהיה קודם שנתן כלל עכ"ל ג"כ אין כאן חזרה כדברי הרמב"ם כלל (הר"ש):

**חידושי מהרי"ח**
ג [ת"ט ד"ה] **ובלבד שיתן בסוף כשיעור כתב הר"ב והרמב"ם פי' כו' אבל בחבורו כו' כשיעור הפאה הראויה למה שנשאר בשדה אחר שהפריש את הראשונה כו' עכ"ל**. נראה לדעת הרב תוי"ט שבחבורו פירש כמו שמפרש כאן הרע"ב אבל לי נראה שאף אם נאמר שחזר בו אעפ"כ נראה שיש חילוק דלהרע"ב נותן בסוף השדה תשלום שיעור א' משששים עם מה שנתן כו' וזה אינו נראה דא"כ לת"ק צ"ל שאין צריך ליתן בסוף אף להשלים שיעור א' משששים וזה אינו נראה כלל דמה אם נתן בסוף כדינו צריך ליתן שיעור א' משששים וכ"ש כשלא נתן כדינו רק בתחילה ובאמצע פשיטא שצריך ליתן עכ"פ חלק ששים מכל השדה לכן נראה דכוונת הרמב"ם שאף שמה שנתן בתחילה

**תוספות אנשי שם**
ג בר"ב ד"ה **ובלבד כו' תשלום שיעור כו'**. ק"ה אין לפרש דס"ל בגבד שבסוף השלים שיעור שעיה לשפוקי אם כבר נתן שיעור ס' מגבד מה שבסוף לא מפטר אפילו הניח גם בסוף. דמה שבבר היה זו שאם עשה שלא כהוגן שמי דבריה שנתן בתחלת השדה וגם לא נתן כל השיעור די לו שיעשה השיעור בסוף השדה ומפטר ואם עשה שלא כהוגן בדבר ק' לבד שנתן מתחלת השדה כל השיעור לא מהני גם כשיוסיף ליתן גם בסוף השדה וכריך ליתן פאה אחרת שלימה בתלוש. מגן ל"ל דכוונתו כמ"ש הר"ש דלמטרין למשמעינן דלא מיימה כיון שנתן בתחלה או בשמצע כבר נפטר כל השדה מפאה מע"פ שאין בו ק' מס' ואם יתן בסוף להשלים השיעור יתמייב במעשר (כיון דמלתורייתא בכ"ש שני ות"כ כבר יצא י"א פאה מה"ת ומה שמוסיף אח"כ אינו אלא מדרבנן ואינם יכולים לפוטרו מחיוב מעשר שהל עליו מה"ת) קמ"ל. (ול"ל דטעמא משום דספקה ב"ד לפקר וכמ"ש בתוי"ט רפ"ה ועמ"ש בשם הירושל' פ"ו) מבל אם נתן כל השיעור מתחלת השדה פשיטא דיצא ומה שמוסיף אח"כ אינו אלא מדרבנן ואינם יכולים לפוטרו מחיוב מעשר שהל עליו מה"ת) קמ"ל. (ול"ל דטעמא משום דס"ק ב"ד לפקר וכמ"ש בתוי"ט רפ"ה ועמ"ש בשם הירושל' פ"ו) מבל אם נתן כל השיעור מתחלת השדה פשיטא דיצא ומה שמוסיף אח"כ אינו אלא מדרבנן ואינם יכולים לפוטרו מחיוב מעשר שהל עליו מה"ת) קמ"ל. (ול"ל דטעמא משום

הרמב"ם ובמיבורו אין הכרע]. ומ"ש הר"ב בשם הרמב"ם מה שמענה המרן מגומר בדבריו. אם זרע רב או מעט. ומ"ש הר"ב ואית דגרס ענבה בבי"ת וכו'. לקמן במשנה ז' פרק ו' כתב דעגוה בוי"ו כמו בבי"ת: **ג נותנין פאה מתחלת השדה ומאמצעה**. ולא אמרינן דפאת שדך משמע דוקא בסוף כלמשמע לשון פאה ואם נתן ממחילה ומאמצע לא מקדש בדין פאה ולחייב במעשר. הר"ש: **ובלבד שיתן בסוף כשיעור**. כתב הר"ב והרמב"ם פירש ובלבד שיתן בסוף כשיעור פאה הצריכה לכל השדה וכו' אוך ממה שהניח בתחילה ובאמצע. כן כתב בפירושו אבל בחיבורו בפ"ב

**ג נוֹתְנִין פֵּאָה מִתְּחִלַּת הַשָּׂדֶה וּמֵאֶמְצָעָהּ. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, וּבִלְבַד שֶׁיִּתֵּן בַּסּוֹף כַּשִּׁעוּר״.**

## פירוש המשניות להרמב"ם

רוב העניים וכן אם תוציא הארץ זרע רב והעניים מועטין יתנו הרבה ומאשר זכרנו יתבאר לך שאר עניני ההיקש בג' ענינים אלו. **ג נותנין וכו'** דעת תנא קמא שיעזוב הפאה מאיזה צד שירצה. ורבי שמעון אומר שהיא פאה מ"מ שיניחנה אך לא תעלה לו מצות פאה עד שיעזוב בקצה שדה על כל פנים כשיעור פאה הראויה לשדה ההיא מפני הרמאים שהם קוצרים פאות השדה וכשנשאל אותם אומרים במקום אחר נניחנה וכן יאמרו לכל מי שיראם והם קוצרים בכ"מ עד שיקצרו כל

## מלאכת שלמה

הענוה והחסידות ע"כ. וה"ר יהוסף נר' שכ' וז"ל ול"ג דגרסי' ענוה בוי"ו פי' גרגרים כמו בבי"ת וכן פי' ר"ע ז"ל עלמו לק"ו. וגם מ"ש דה"ק ישער ס' לרע וליפה אין נ"ל אלא ה"פ ולפי רוב הענוה כלו' אם היתה שדהו קטנה ושמה מבוחה הרבה יוסיף על ס' כאילו היתה גדולה כיון ש"ל מבוחה הרבה ע"כ: **ג נותנין פאה**. פי' ממ"ג אם סי' רפ"ד דאמי נותנין הוי בדיע' למיע' מלאכת שלמה ע"כ. וה"ר יהוסף נר' שכ' וז"ל ול"ג דגרסי' ענוה בוי"ו פי' גרגרים כמו בבי"ת וכן פי' ר"ע ז"ל עלמו לק"ו. וגם מ"ש דה"ק ישער ס' לרע וליפה אין נ"ל אלא ה"פ ולפי רוב הענוה כלו' אם היתה שדהו קטנה ושמה מבוחה הרבה יוסיף על ס' כאילו היתה גדולה כיון ש"ל מבוחה הרבה ע"כ: **ג נותנין פאה**. פי' ממ"ג אם סי' רפ"ד דאמי נותנין הוי בדיע' למיע' דמיע' מר"ם מפני ד' דברים אמרה תורה להניח פאה בסוף השדה וכו' ע"כ. ולפשטי שר"ל דאע"ג דהכא נמי במתני' ר"ש פליג מ"מ הא מודה לת"ק שאם עבר והפריש פאה מתחלתה או מאמצעיתה שפאה פאה עליה ופטורה מן המעשר: **ובלבד** ס"ג גרסי' בלבד בלא וי"ו ול"ל הר"ש שילי"ו ז"ל ובלבד שיתן בסוף כשיעור. פירוש' מפ' כשיעור המשתייר מלקלוט אחר שהניח הפאה. רי"ף וכו' ר"י

---

# י כ י ן — תפארת ישראל — ב ו ע ז

מלשון ולא שקץ עגות עני. ר"ל אם עניות העגייס גדול מאד יכול להוסיף ליתן להס יותר ממלק ס'. ולפי פשוטו יש לומר לפי מה שמענה המרן. דאם יהוה ה' אחו את הברכה יתן לעגייס יותר מחיובו. מדלוף על פי כן נשאר לו הרבה. דברכות הטובה רבו מוכלים. וקשמע לן דאפילו יוסיף הרבה הכל פטור ממעשרות: **יג.** או מאמצעה. ולכאחילה צריך להניח בסופה: **יד.** ר"ל דבאה פליגי. מדאחיב פאת דמשמע בסופה וכאב לקלוט דמשמע גם וכמו שנכלל בזה הכל. כן אחן שכרו הוא במדה זו של הכלל הכולל הכל. עולם הזה ועולם הבא:

## משנה ראשונה

מלאיעור כאהלים אינה תרומה לכ"ע לאחם ליכא אקנא עגייס וכיון שנפטר מן התורה לא מיחייב למתן אחי להפריש מן הפטור כו' ומל"מ אם מדמי תרומה לפאה ול"ע: **ג נותנין פאה מתחלת השדה וכו'**. וקשה היכי שרי לכאחלה ליתן מאחלה ובאמצע והתורה כאחב פאת שדך בהדיא. ובשלמא לר"ש דאריך שיתן גם בסוף ניחא דפאת שדך משמעי' שאריך שיתן בסוף. וכאיב נמי לקלוט דשרי נמי מקצת באחלה ובאמצע דלא נימא כולה דוקא בסוף. אבל לת"ק הא כאיב פאת שדך והיכי עקריין ליה לגמרי. ונראה דלת"ק נמי ס"ל הכי דלריך ג"כ ליתן בסוף ואחי למימר דבאחלה ובאמצע נמי שרי אם נותן בסוף ור"ש לפרושי אחי כמה יתן בסוף ולישנא דר"ש הכי משמע דקאמר ובלבד לומר דהא דשרי באחלה ובאמצע ובלבד שיתן בסוף. ול"ל לאחויהו שרי לכאחלה באמצע ובאחלה ובלבד שיתן גם בסוף. וכן מוכח בחוספתא הכיליה הר"ש דאחיב נותן פאה באחלת השדה באמצע ובסוף ואם נתן בין באחלה בין באמצע בין בסוף יצא. ר"ש אומר אם נתן בין באחלה בין באמצע בין בסוף ה"ז פאה ולריך שיתן בסוף כשיעור. ע"כ מבואר דאחי גווני נקט ת"ק בריישא דנותן לכאחלה אם נותן שלשה פעמים באחלה ובאמצע ובסוף ואם נתן ליעבד אפילו במקום אחד משלשתן יצא. ור"ש

מלאיעור כאהלים אינה תרומה לכ"ע לאחם ליכא אקנא עגייס וכיון שנפטר מן התורה לא מיחייב למתן אחי להפריש מן הפטור כו' ומל"מ אם מדמי תרומה לפאה ול"ע: **ג נותנין פאה מתחלת השדה וכו'**. וקשה היכי שרי לכאחלה ליתן מאחלה ובאמצע והתורה כאחב פאת שדך בהדיא. ובשלמא לר"ש דאריך שיתן גם בסוף ניחא דפאת שדך משמעי' שאריך שיתן בסוף. וכאיב נמי לקלוט דשרי נמי מקצת באחלה ובאמצע דלא נימא כולה דוקא בסוף. אבל לת"ק הא כאיב פאת שדך והיכי עקריין ליה לגמרי. ונראה דלת"ק נמי ס"ל הכי דלריך ג"כ ליתן בסוף ואחי למימר דבאחלה ובאמצע נמי שרי אם נותן בסוף ור"ש לפרושי אחי כמה יתן בסוף ולישנא דר"ש הכי משמע דקאמר ובלבד לומר דהא דשרי באחלה ובאמצע ובלבד שיתן בסוף. ול"ל לאחויהו שרי לכאחלה באמצע ובאחלה ובלבד שיתן גם בסוף. וכן מוכח בחוספתא הכיליה הר"ש דאחיב נותן פאה באחלת השדה באמצע ובסוף ואם נתן בין באחלה בין באמצע בין בסוף ה"ז פאה ולריך שיתן בסוף כשיעור. ע"כ מבואר דאחי גווני נקט ת"ק בריישא דנותן לכאחלה אם נותן שלשה פעמים באחלה ובאמצע ובסוף ואם נתן ליעבד אפילו במקום אחד משלשתן יצא. ור"ש